
Čeština je zapeklitý jazyk

Čeština je zapeklitý jazyk

Přiletěl jsem do tehdejšího Československa v roce 1990. Vystudoval jsem na Univerzitě Karlově obor čeština pro cizince. Dnes překládám texty mezi oběma jazyky. Proč je ale pro Vietnamce tak těžké naučit se česky?

Většina problémů vzniká proto, že oba jazyky jsou naprosto odlišné. Rozdíly jsou ve výslovnosti, v gramatice i v syntaxi. Dříve narozeným nepomohla k pochopení češtiny ani ta skutečnost, že se ještě před několika lety na vietnamských školách vyučovala jako povinný předmět ruština, tedy jeden ze slovanských jazyků. Naprostá většina Vietnamců, a domnívám se, že i ostatních cizinců žijících v České republice, češtinu neovládá, a tím pádem řada z nich má zbytečné problémy zapříčiněné mnohdy jen obyčejným nedorozuměním. Každý jazyk se dá naučit tak, abychom v něm mohli komunikovat, ale jsou tady určité meze dané schopnostmi jednotlivců a rozdíly mezi jazyky. Nechtějme proto od Vietnamců prodávajících na tržištích nebo v obchodech, aby četli české noviny nebo poskytovali interview pro rozhlas. Jsem si jist, že naopak ani většina českých kontrolorů nedokáže při „přepadovkách“ správně vyslovit jejich vietnamská jména.

Příliš dlouhá slova

Mnohokrát jsem se setkal s dotazem, jakým písmem píšeme. Z tohoto hlediska máme určitou výhodu oproti Japoncům, Číňanům nebo Korejcům, protože vietnamština používá latinskou abecedu, i když se značnými modifikacemi. Psát česky, pokud nebudeme brát v úvahu gramatiku nebo pravopis, Vietnamcům velké problémy nedělá. Ošidnost je ale v tom, že některá česká slova jsou pro Vietnamce příliš dlouhá a vyskytují se v nich podobné slabiky, které Vietnamec snadno přehlédne. Jako příklad uvedu slovo meteorologický. Třikrát „o“ za sebou je opravdu moc, proto se může velmi snadno stát, že někdo místo toho napíše „meterologický“. Takto „podobná“ slova v mnoha případech mohou vést k tomu, že Vietnamec splete jedno jemu zatím neznámé slovo s jiným už známým slovem, a tím pádem větě rozumí úplně jinak. Šest různých tónů

Vietnamština se především liší nejen od češtiny, ale i od ostatních evropských jazyků tím, že je to jazyk silně tónový, má šest různých tónů. V češtině například u otázek trochu zvedáme hlas, u sdělovacích vět hlas zase trochu klesne. Toto je ve vietnamštině naprosto vyloučené, protože změna tónu vede vždy ke změně významu slova.

Jako učebnicový příklad bývá uváděn vliv změny tónu na význam slova ma. Samotné slovo znamená „duch“ nebo „strašidlo“. Vyslovíme-li je ovšem s klesajícím tónem, znamená „který“, se stoupajícím tónem pak „matka“ (převážně na jihu země) nebo „líce“ (na tváři). Ma s klesajícím a poté stoupajícím tónem znamená „hrob“, s trochu jiným, ale též stoupajícím tónem označuje „jezdce“ v šachové hře. A nakonec ma s hlubokým tónem znamená „rýžovou sazenici“. Ostravak vietnamsky U stoupajícího tónu je použito znamenko podobné čarce označující v češtině délku samohlásky. Vietnamština ale nerozlišuje délky hlásek, a mnoho Vietnamců proto vyslovuje dlouhé samohlásky v češtině stejným způsobem jako ve vietnamštině, tedy stoupající intonací. Dalo by se tedy říci, že Vietnamci mají „kratky zobak“, protože nejsou schopni slyšet délku hlásek. Mluví tedy podobně, jako se běžně mluví na Ostravsku. Tuto chybu ale dělají pouze ti, kteří neměli příležitost se učit česky systematicky a s pomocí učitelů.

Nevyslovitelné jazykolamy

Vietnamština je jazyk nejen tónový, ale i slabikový (i když má alfabetskou abecedu). Souhlásky se nemohou objevit samostatně, ale vždycky jen v kombinaci se samohláskou nebo skupinou samohlásek, která se ale vysloví jako jedna slabika. Čeština má oproti tomu v extrémních případech slova i věty, kde žádná samohláska není. Vzpomeňme si na známý jazykolam „Strč prst skrz krk“ nebo trochu méně známý „Vlk zmrzl, zhltl hrst zrn“. Pro Vietnamce je naprosto nepochopitelné, jak se tyto věty dají vyslovit. I mnohem jednodušší slova mohou způsobit potíže.

Vietnamec například normálně nevysloví „st-“, ale přidá mezi dvě hlásky takovou „pomocnou“ hlásku, která zní podobně jako anglické „er“, případně vypustí první hlásku.

Pokud někdy od Vietnamce uslyšíte tati, v některých případech by se mohlo jednat dokonce o slovo „stačí“. Je-li na konci slova hláska „r“ (např. kantor), Vietnamec ji určitě nevysloví. Ale pokud je toto slovo v jiném tvaru, a má tedy jinou koncovku, tak ji vysloví normálně (např. kantora).

Neexistující hlásky nevyslovíme

Další problém, se kterým se potýkají nejen Vietnamci, ale i většina ostatních cizinců, představuje jedna jedinečná česká hláska. Může být dokonce znělá i neznělá. Ano, řeč je o proslulé souhlásce „ř“. Z vlastních zkušeností mohu potvrdit, že průměrný student výslovnost této hlásky zvládne nejdříve za dva měsíce intenzivního studia, pokud vůbec. Když se někdo jmenuje Řehoř Řeřicha, nemůže očekávat, že ho Vietnamec správně osloví. Nejčastějším východiskem je tuto hlásku trochu zkromolit a vyslovit ji jako „š“ nebo „ž“ - takže můžeme slyšet „dobše“ nebo „čtyží“. Je známé, že s touto

hláskou, sice krásnou, ale až děsivě obtížnou, mají problém v dětství někdy i Češi. Některé české hlásky ve vietnamštině neexistují, proto je Vietnamci vyslovit neumějí.

V gramatice představuje problém ta skutečnost, že čeština je jazyk flektivní. Ve vietnamštině se nic neohýbá ani nečasuje, v češtině se tak děje prakticky kdykoliv a s čímkoliv. Naučit se všechny možné koncovky nějaký čas trvá a ne každý to zvládne. Aby to bylo ještě horší, některá slovesa se používají s podstatnými jmény v různých pádech („volat někomu“, „volat někoho“ nebo „volat na někoho“). Další nástrahou je volný slovosled češtiny, který může být zdrojem spousty nedorozumění. Vietnamština má slovosled pevný. Je nezbytný obzvlášť proto, že pořadí slov určuje, co je podmětem a co předmětem ve větě, obrácené pořadí samozřejmě obrátí roli, z podmětu se stane předmět a naopak. „Petr-bít-Pavel“ by tedy znamenalo „Petr bije Pavla“, „Pavel-bít-Petr“ by znamenalo „Pavel bije Petra“. Ale větu „Pavla bije Petr“ by méně zdatný Vietnamec nemusel správně pochopit.

Proto je při komunikaci s Vietnamci lepší uspořádat slova tak, aby byl podmět před předmětem.

Čeština jako střelba z kulometu

Nakonec bych se chtěl zmínit o kadenci mluvy. Pro každého Vietnamce je čeština „smrští zvuků vystřelených z kalašnikova“, a to i u lidí, kteří z pohledu Čechů mluví docela pomalu.

Vietnamci jsou zvyklí dělat v řeči pauzy, a to i mezi slovy v rámci jedné věty. Proto jim dělá potíže rozeznávat v české větě jednotlivá slova, obzvlášť když je jim přízvuk úplně cizí. Rád bych proto poprosil všechny čtenáře, kteří budou mít někdy něco do činění s Vietnamci, aby mluvili nejen pomaleji, ale aby se snažili dělat i více přestávek mezi slovy. Hodně tím Vietnamcům, s nimiž hovoří, pomohou a možná budou překvapeni výsledkem.